

HET MOERAS VAN GANSHOREN

Een van de laatste restanten van de vochtige gebieden in de Molenbeekvallei

Het moeras van Ganshoren ligt geprangd tussen de spoorlijnen naar Gent en naar Dendermonde. Het is een natuurgebied met een afwisseling van vochtige weiden en bosjes. In het kader van de herwaardering van de Molenbeekvallei (een onderdeel van het programma voor een blauw netwerk in het Brussels Gewest) en als antwoord op de ecologische vereisten voor de klassering van het moeras als Natura 2000-gebied, staan grootschalige waterwerken op de agenda. Die moeten zorgen voor een permanente toevoer van kwaliteitswater naar het moeras.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS

Het moeras van Ganshoren vormt samen met het stroomafwaarts gelegen moeras van Jette, een van de laatste restanten van de vochtige gebieden in de Molenbeekvallei. In de middeleeuwen stonden er vooral versterkte torens langs dit deel van de beek, eerder dan watermolens – die waren er niet veel omdat de helling zwak is en er dus weinig stroming in het water zit. De hertog van Brabant bouwde de torens om zich te beveiligen tegen zijn vazal, de heer van Grimbergen. In Ganshoren had het Rivierenkasteel deze militaire functie. Vroeger was het via een dreef met het moeras verbonden.

In de negentiende eeuw waren Jette en Ganshoren gemeenten met uitsluitend landbouwactiviteiten. Ze leverden groente en hop aan Brussel. De verstedelijking van dit stuk platteland begon in de tweede helft van de negentiende eeuw, maar kwam pas in de twintigste echt op gang. De Molenbeekvallei ontsnapte hier maar voor een deel aan. Het moeras bleef wel bewaard, waarschijnlijk omdat de spoorlijn Brussel-Dendermonde erdoorheen liep. Die sneed het moeras wel in tweeën, maar maakte het terrein ook minder aantrekkelijk voor de vastgoedsector. Hoe dan ook, het bijzonder plan van aanleg van 1954 voorzag de aanleg van een snelweg die de Gentssteenweg zou verbinden met de De Smet de Naeyerlaan. Al hadden inwoners van Ganshoren en een aantal stadsbeheerders hier geen bezwaar tegen, het project zou de doodsteek voor het moeras hebben betekend.

Er kwam in elk geval een grondige versterking van het moeras met de plaatsing van een afvalwatercollector in 1955. De drainering die deze installatie veroorzaakte, de sterke daling van het debiet van de Molenbeek als gevolg van de gedeeltelijke omlegging van de loop van de beek en haar bijriviertjes naar de rioleringen, en de verdieping van de rivierbedding in de jaren zestig, hadden als gevolg dat het gebied uitdroogde. Daardoor verloor het een groot deel van zijn ecologisch belang omdat de typische plantenvariëteiten van een vochtig milieu geleidelijk aan plaats inruimden voor meer alledaagse soorten die men op alle braaklanden in de stad aantreft.

Vanuit administratief oogpunt maakte het moeras bij het begin van de negentiende eeuw deel uit van één gemeente die zowel het huidige Jette als Ganshoren omvatte. Toen Ganshoren in 1841 autonoom werd, lag het volledige moeras op zijn grondgebied. Zoals we hierboven al schreven, sneed de spoorlijn Brussel-Dendermonde in 1881 het gebied in tweeën. In 1958 ruilden Jette en Ganshoren gronden en werd deze materiële scheidinglijn meteen ook de geografische grens tussen beide gemeenten. Het deel van het moeras ten oosten van de spoorlijn kwam bij Jette, het westelijke deel bij Ganshoren.

Het moeras van Ganshoren is nu eigendom van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en werd in 1998 een gewestelijk natuureservaat.

ALGEMENE BESCHRIJVING : WACHTEN TOT ER WEER WATER KOMT

Een aantal decennia geleden werd de afvalwatercollector van de Molenbeek uitgegraven en in gebruik genomen. Samen met de overdreven ruiming van de rivier en de aanwezigheid van een groot aantal waterverslindende populieren, zorgde dat voor een geleidelijke uitdroging van het moeras van Ganshoren. De vroeger permanent vochtige zones werden fors kleiner in oppervlakte en braaklandvegetatie overwoekerde voor een groot deel de plantengroei dit zo typisch is voor de vochtige weiden in deze regio. Toch groeien er nog altijd rietvelden (groepen rietplanten) en open moeraszegge (moeras met planten van het *Carex*-type) in de vochtige dalen.

Ten westen van het moeras staat een befaamde aanplanting met Italiaanse populieren (*Populus nigra var. italica*), die in België weinig voorkomen en die, ondanks de aanwezigheid van een bron op die plek, toch de bodem sterk hebben uitgedroogd.

Op andere plaatsen worden de weiden doorspekt met bosjes wilgen en sleedoorns, en zones waar het bos opnieuw het overwicht krijgt met meidoorn, hazelaar en vlier. Op de linkeroever van de Molenbeek ligt een strook bos.

Wie langs de paden wandelt die het moeras doorkruisen, kan genieten van het verrassende contrast tussen het erg landelijke landschap en de stad die vlakbij is, die men in de verte hoort razen en waarvan de grote appartementsblokken zich tegen de lucht aftekenen.

OPMERKELIJKE FAUNA EN FLORA

Het moeras van Ganshoren is een speciaal beschermingsgebied Natura 2000. Het is erkend als voedingsgebied en habitat voor de twaalf soorten vleermuizen, waarbij de mopsvleermuis (barbastella), meervleermuis en de grootoorvleermuis.

Deze kleine vliegende zoogdieren zijn niet de enige frequente passanten in het moeras. Meer dan 65 vogelsoorten werden er waargenomen (wilde eend, blauwe reiger, torenvalk, nachtegaal, kleine karekiet, enz.), maar ook amfibieën (gewone pad, bruine meerkikkers, watersalamander), kleine knaagdieren (konijnen, woelmuizen), en zelfs ringslangen.

In de vochtige hooiweiden van het moeras groeien typische moerasplanten zoals wilde lychnis, moerasspirea en sleutelbloem. Ook de lenteflora in het onderhout is de moeite waard: witte dovenetel, valeriaan, zevenblad, enz. En daarnaast groeit er riet en moeraszegge - planten die zich goed ontwikkelen dankzij het beheer van de laatste jaren.

HOE HET WORDT BEHEERD

Het statuut van 'speciale beschermingszone Natura 2000' vereist dat Leefmilieu Brussel – BIM als beheerder van het gebied, instaat voor onderhoud, vernieuwing en ontwikkeling van de habitat voor de beschermde dieren die er leven of er voor voedsel komen (in dit geval een aantal vleermuizen). Dat omvat het opstellen van een beheersplan voor het moeras. Momenteel ligt ook een renovatiedossier ter studie dat tot doel heeft nieuwe impulsen te geven vanuit ecologische en landschappelijke invalshoek en om ervoor te zorgen dat het vroegere vochtige karakter wordt hersteld. Dit project loopt samen met de herwinning stroomopwaarts van een deel van het zuivere water van de Molenbeek en zijn bijriviertjes dat nu in de afvalwatercollector belandt.

Er werden her en der al kleine vochtige stroken uitgegraven om zo het herstel van de biodiversiteit van het moeras op gang te trekken en om de vochtige weiden terrein te laten terugwinnen. Meteen wordt het mogelijk om een evaluatie te maken van de schommelingen in de ondergrondse waterlagen. Tegelijk werd ook beslist om het moeras de functie van bufferzone te geven bij hoge waterstanden van de Molenbeek. Daarvoor werd een dijk aangelegd waarlangs bij hevige regens het teveel aan water in de rivier kan wegvloeien naar het moeras.

Het moeras van Ganshoren wordt momenteel beheerd door een team eco-kantonniers van Leefmilieu Brussel – BIM. Hun opdracht bestaat erin om:

- het open landschap te onderhouden en de herbebossing door wilgen tegen te gaan;
- ervoor te zorgen dat er voldoende kwaliteitswater naar het gebied vloeit;
- regelmatig te hooien (tweemaal per jaar) en het hooi weg te voeren om herbebossing en bodemverrijking te vermijden, en op die manier te voorkomen dat een banale flora die de plaats zou innemen van de typische flora van vochtige weiden en moerasgebieden.

GROENE RUIMTEN IN DE BUURT

Ten noorden: fase III van het Koning Boudewijnpark en het Laarbeekbos.

Ten noordoosten: het Poelbos en het Dielegembos.

Ten oosten: het moeras van Jette, fases I en II van het Koning Boudewijnpark, het Jeugdpark en het Paul Garcetpark.

Ten zuiden: het Rivierendomein (privé eigendom) en het Mennegatpark.

Ten zuidwesten: het populierenbos Nestor Martin en de Zavelenberg.

Ten zuidoosten: het Elisabethpark.

Oppervlakte: 11,09 hectare.

Typologie: vochtige weiden en wilgenbosjes.

Eigenaar: Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Beheer: Leefmilieu Brussel – BIM.

Klassering: de moerasachtige weiden van Ganshoren werden op 9 mei 1995 door de diensten voor Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geklasseerd als landschap. Het moeras is bovendien erkend als natuurreservaat sinds 10 december 1998 en als speciale beschermingszone Natura 2000.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

Het gebied van het moeras van Ganshoren is altijd toegankelijk. Omwille van het statuut als natuurreservaat mag u alleen wandelen op de paden en wegen.

De vzw C.E.B.O. (de Milieucommissie voor Brussel-West) organiseert regelmatig rondleidingen in het moeras.

INFORMATIE TER PLAATSE

Hebt u een vraag ? Wilt u een probleem signaleren ?

In noodgevallen : de boswachtersdienst op 0497/59 93 62 of Parkassistentie op 0497/599 99 87.

Leefmilieu Brussel – BIM: 02/775 75 75, info@leefmilieubrussel.be.

vzw C.E.B.O. : 02/245 55 00, jean.rommes@natagoa.be.

UITRUSTING

Informatieborden. Honden moeten altijd aan de leiband.

INGANGEN

Er zijn ingangen aan de Bosstraat, het nieuwe kerkhof van Ganshoren, de Jozef Peereboomlaan (neem dan de dreef die het moeras verbindt met het Rivierenkasteel) of via het moeras van Jette.

TOEGANKELIJKHEID VOOR PERSONEN MET BEPERKTE MOBILITEIT

Het moeras van Ganshoren is voor een deel toegankelijk voor personen met beperkte mobiliteit. Ze kunnen via de ingang aan de Bosstraat de weg langs de beek nemen (vlakbij het kerkhof).

OPENBAAR VERVOER

Tussen 2007 en 2009 voert de MIVB een grote herstructurering door van haar netwerk om de mobiliteit in Brussel te verbeteren. Tijdens deze periode gebeuren er ingrijpende veranderingen aan de lijnen. Wij vragen u naar de website van de [MIVB](#) te surfen om te weten welke lijnen van het openbaar vervoer dit park aandoen.

Trein: St-Agatha Berchem.

MEER INFORMATIE

- Meer informatie over [culturele wegwijzers van parken en tuinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#).
- Bezoek de fotogalerij van de [Virtual Landscape Gallery](#).
- Meer informatie over [het architecturale patrimonium van het Gewest](#).
- Meer informatie over de Milieucommissie van Brussel-West ([vzw C.E.B.O.](#)).
- Meer informatie over [het groene en blauwe netwerk](#).
- Meer informatie over [Natura 2000](#).

